

Színház.

A nők elmondják.

Rachel Crothers vígjátéka a Nemzeti Színházban.

Író nő a szerző, író nő a hősnő is. Amerikaiak. De attól, amit az amerikai vámjegyzéssel érkező színpadi szállítmányokban megszoktunk, mindketten jótékonyan különböznek. Inkább a jó francia vígjátéki hagyomány távoli és kései hullámgyűrűjével van dolgunk.

A «nagy élmény»-ekben dolgozó Mary Howard legújabb művét maga is erős élményanyagra építi. Egyre jobban beleregényezi magát a «szakmabeli» barátságba kiadójával, aki nős ember, sőt családapa. Kenyértörésre szeretné vinni a dolgot, regényhősnőjének receptje szerint, nyílt fellépéssel a kiadó feleségével szemben. Csakhogy ránézve az igazi élet — melynek intézésébe a belé reménytelenül szerelmes régi jópajtás is beavatkozik — a regénybelinél érdekesebb, sőt regényesebb fordulatot tartogat. Az asszonyok véletlenül sodródniak össze és gyanútlanul, lebecsáttott sisakrostállyal vívják meg párharcukat, cseppet sem ellenségesen, inkább a gyorsan ébredő bizalom és rokonszenv közvetlenségével, mert... «a nők elmondják». Ennek a vetélytársi indulat helyén támadt asszonyi megértésnek mérlegén a végszóra becspepenő férfi könnyűnek találta: visszasomfordál — életében nem először — a «családfői» békés és megbocsátó menedékbe. Mary pedig, a

«túlfűtött» regénybefejezésből kigyógyult írónő a régi udvarlónak valószínűs életmentési jutalmul ajándékozta oda — önmagát.

Se nem nagyon új, se nem nagyon mély, ami a három kissé aránytalanul megszerkesztett felvonáson át elibénk kerül, de van a szerzőnek egy olyan erénye, amit illik nagyon megbecsülni, éppen mivel a színpadon annyira kiveszőfélben van: kitűnően tud beszéltetni, mégpedig nemcsak elmés fordulatokkal, hanem úgy, hogy szavain át egyéni jellemekbe nyílik betekintés. A tulajdon képzelőtehetségének csapdájába esett írónőt, a szenvedésekben erőssé és jóvá edződött feleséget s végül a minden «kis ügyet» — a saját magáét is — lelkesen ápoló és pártoló barátnőt olyan írói biztossággal és olyan gazdag árnyalással formálta meg, hogy ez a három alak — megfelelő tolmácsolásban — mindvégig leköti az érdeklődést s a szerepek gazdáit is teljes színészi odaadásra sarkallhatja.

Öröm volt három olyan jeles tehetséget, aminő a Váradi Arankáé, Bajor Gizié és Tasnády Ilonáé, ebben a nemes vetélkedésben együtt látni a színpadon. Váradi Aranka éber és finom okossága végiglen résen állt, hogy a tágszívű barátnő hangos és hangsúlyos figurája a garasos komikumba sehol át ne tévedjen. Egyéni kellemmel s a beszéd finom művészetének olyan mesteri tökéletességével támogatta a szerzőt, aminőnek ugyan a Nemzeti Színház multjában gyönyörű hagyománya van, de aminő-

nek továbböröklődését a fiatalabb színésznemzedékben mind sajnálatosabban nélkülözzük. Bajor Gizi különösen a maga nehéz s egyre személyesebbé kiéleződő témájába belegabalyodott írónőnek rajzával remekelt, a lelkes és bátor alvajáróéval, akit csak a józan realitás szava ment meg a romantikus — nyaktöréstől. Tasnády Ilonának pedig megint arra nyílt alkalma, hogy egyéniségének őszinte bensőségét, gazdag lélekfedezetű szavát vigye küzdelembe a feleség szerepében; az ilyen küzdelmekben nála a diadalnak mindig teljes a hitele.

A férfiak közül Petheő Attiláé a legnagyobb feladat, izléssel és tudással szolgálja is, de a valódi elhíttető erőnek némi fogyatékával: a férfiúi ellenállhatatlanság hordozása egy kissé mintha már nehezebb esnék, mi legálább már akkor is, amikor hódítása még merész lépések vállalásába lovalja bele, erősen gyanakodtunk, hogy végül is a hálóköntös és papucs otiumába fog vitorlázni. Az egyre biztatóbban kibontakozó tehetségű fiatal Timár József most a valódi vígjátéki stílusban is meglepett friss temperamentumával, keresetlen szeretetreméltóságával. Férfi-ágon ezúttal valóban csak ő illeszkedett bele teljes összhangban a nők pompás triászának hangnemébe. Mert a még fiatalabb Perényi Lászlóból éppen ez a benső fiatalság hiányzik. Játékát valami aggodalmas feszesség bénítja. S végül: a francia inas néma szerepét mi sokkal izesebbnek és mulatságosabbnak sejtjük, mint aminő fogalmat róla az ifjú Tarján György magának alkotott s a közönséghez továbbított.

Stella Adorján jólhangzó fordításában, kellemes színpadi képekben és Csathó Kálmán teljes kedvvel és kitűnő stílusérzékkel ellátott rendezésében szolgálta fel évadkezdő újdonságát a Nemzeti Színház, melynek

munkateljesítésében magát az elmés darabot is s méginkább az annak jóvoltából újra jogaiba lépett dialektikai művészetet örömmel üdvözljük.

Azzal szerelnők végezni: végre egy vígjáték, mely a moziesszközök teljes kikapcsolásával keresi a boldogulást! De a színházi újságban ezt olvassuk: «A darab nagy karriért futott be Amerikában és nagyszabású filmet is készítettek belőle». Hát már mindent «nagyraszabnak»? Inkább lötyögjön a ruha, csak nagy legyen — a zsebe?...

Dodsworth.

Sinclair Lewis és Sidney Howard színműve a Vtgszínházban.

Mit mond az optimista színházi újság? Ezt: «A nagyvilági mondainélet forgatagába szédült polgáraszony és a szerelméért harcoló öregedő férj története egyike a modern irodalom legremekebb alkotásainak s a nagyszerű regény minden alakja és minden értéke tökéletesen és hiánytalanul átmentődött Sidney Howard dramatizáló művésze révén a *Dodsworth* tizenöt színpadi képebe». Láthatatlanban is erős lehet a gyanunk, hogy a tökéletes és hiánytalan «átmentődés» vajmi valószínűtlen. *Sam Dodsworth* annyira igazi regény, hogy terjedelmes két kötetből színpadon afféle kivonatnál egyebet aligha remélhetünk. Az átdolgozónak érdeme, hogy az író hangját még így is helyel-közzel ki lehet hallani, hanem mindabban, ami a pár íróibb és lelkiibb mozzanat egybekapcsolására vagy áthidalására szolgál, a banalitásnak, laposságnak, néha egyenest az együgyűségnek szomszédságába kerülünk.

A derék autógyáros kálváriájának bizony némileg ponyvafüzetszerű kiadását kapjuk, «tizenöt szép képpel».

Látjuk, amint negyedszázados munka után odahagyja az üzletet s a nyárs-polgári életet legfeljebb ábrándokkal díszítgető feleségével beutazza Európát. Ahány állomás, az asszony annyiszor veszi el a fejét, egyik szerető karjából a másikéba kerül, angol katonatiszt, francia-zsidó pénzügyi kalandor, majd osztrák bárói lépén ragad meg, férje állati türelemmel vállalja végzetét s csak a legvégén fű takarodót s keres menedéket egy meglelelkű és választékos nő szerelmében és anyáskodó jóságában.

A házaspár jellemrajza a regény gondosságából kiragadva meglehetősen eltorzul, néha szinte elviselhetetlen plakátsílusba csap át. Az epizódalokok meg éppenséggel átfutó karikatúrákká szegényednek. Sem terük, sem érkezésük nincs egyébre, mint hogy néhány szóval önmagukat — körvonalozzák. A dramatisálás úgynevezett «sikerült színpadi munka», de — sajnos — az üres színpadiasság értelmében is az.

A Vígszínháznak a kiállítás pazar pompájában, a rendezés odaadó gondosságában s a csillogó szereposztásban egyaránt nagyszabású munkája minden lehetőst elkövet, hogy annak, ami törmelékké hullt szét, ismét megadja az *egész* káprázatát. Kivált a két főszerep gazdája, Makay Margit meg Somlay Artúr igyekezik a sokszor fukar és sommázó szavakhoz a regénybeli teljességet — a megjelenítés sugallatos erejével, arc- és tagjátékkal s általában egész magatartásával — mintegy hozzáéreztetni. Makay Margitnak különösen az egyensúlyvesztettség s a hazardjátékos-szenvedély megéreztetése sikerült ragyogóan, beszédének finom árnyalatossága is a magyar színészet legjobb hagyományait idézi. Somlay viszont a selfmademan üzletember fokozatos elgyámoltalanodását rajzolja tökéletesen meggyőző és emberileg megindító módon ; legszebb a legvégső moz-

zanata, midőn egész elrongyolt életét mintegy gyermeki bizalommal a tiszta szerelmű Cortrightné oltalmába ajánlja. Ez utóbbinak alakja még a Dodsworth-házaspárénál is vázlatosabbá vékonyodott : a darab kapkodó sietségében szinte csak utolsó jelenetében jut valamicske lélegzetvételhez. Tőkés Anna bensőséges művészete is csak itt leli módját, hogy egy-két melankólikus melegséggel ejtett szaván át ennek a zárkózott léleknek mélyebb rétegeibe legalább pillanatokra betekintést engedjen. A Pearson-pár, melynek kettősébe Lewis Amerika minden szögletes báját mintegy beletömörítette, az átdolgozásban felületes genre-rá nyomorodnék, ha Rajnai Gábor és Peéry Piroska egyéni szeretetreméltósága, vérbő fantáziája segítségére nem sietne. Ez az egyéni többlet hiányzik az elszánt szépasszony, Dodsworthné, három szeretőjének : Vértess Lajosnak, Somló Istvánnak meg Jávor Pálnak játékából. Különösen a tehetséges Somló vergődik a ránézve merőben idegen feladatban. Zala Karola valóságos specialistája a hagyományok-rabja, nyársatnyelt, idős arisztokrata-hölgyeknek ; ezúttal egyik legkitűnőbb változatát mutatja be a bécsi bárómama vérfagyasztóan szertartásos alakjában. A végeérhetetlen színlap névsorából elismeréssel kell kiemelni Mály Gerő faragatlan bonhomiját, a színpadra hosszabb távollét után visszatért Tassy Mária megjelenésének választékosságát és szép magyar szóejtését, továbbá — biztató ígéreteként — két ifjú kezdőnek, a kedvesen szobaleánykodó Szendrey Júliának meg a bakfisbájú Tolnay Klárinak bemutatkozását. A nápolyi képben az e vonatkozásban aggodalmasan pontos vígszínházi hagyomány szerint egy «valódi» olasz hölgy látta el a telefonszolgálatot. Hegedüs Tibor rendezése szintén a hagyományos keretekben mozog,

nemkülönben Vörös Pál díszlettervezői fantáziája, melynek a színház most is pazar bőkezűséggel és boszorkányos gyorsasággal sietett segítségére.

Muzikusok.

Paul Schurek életképe a Magyar Színházban.

Találghatja, akinek kedve tartja, a bécsi kétszáz előadás titkát. Bizonyos, hogy az «életkép» műfajának, ami főleg külvárosi tárgyokban némi közönségesség-kultuszt is jelent, odaát nagyobb a becsülete. Mi a *Liliom*-mal egy kicsit az úttörők közé tartozunk, s amit ebben a hangnemben behozatalként kapunk, abban többnyire az útszéli naturalizmus uralkodik az igazibb emberi melegség helyett.

Ez a vékonypénzű újdonság arról szól, hogy az utcai zenésztrió legfiatalabb, tehetségrögeszmében szenvedő s valami zöld «Herrenmoral»-ba kótyagosodott tagja, a szakszofonos, megúnja és elkergeti szeretőjét, aki a háztartásban mindhármuknak gondját viseli. Egy talált gyöngysor is felborítja a házibékét s az ábrándok hinárosából végül is a leányanyaságba került szeretőnek becsületes okossága rántja ki a bajbajutott «bohémeket».

De ha legalább ez a két szál csak ennyire is egymásba fonódnék, mint ebből a kétmondatos tartalomvázlatból gyanítható! Valójában minden a levegőben lóg, az alakok hihetetlenül egyszerűek és egyhelybentopogók, a cselekvény pedig szinte negyedóránként reménytelenül elakad. Ilyenkor egy kis muzsikálás tömi be a hézagot, vagy kávéfőzések egy félfelvonáson át, vagy az átrészegeskedett éjtszaka után a három muzsikus három változtatban mosakodást végez, vagy tisztogatás közben hat-hét tányért

izzé-porrá törnek, vagy egy szakajtó krumplit apróra faricskálnak. Ezen azután az igénytelenebbek ki-elégíthetik nevető ösztönüket, aminek külön táplálékáról a szöveg vajmi fukarul gondoskodik.

Vaszary János végezte az átdolgozást, erős a gyanúnk, hogy a «zaftosabb» kiszólások egyrésze is az ő számláját terheli, a «ha már lúd, hadd legyen kővér» elve szerint. Méginkább ez az elv vezeti a vendégrendezőt, Barnay Pált, aki a megvadult szakszofonosról még az inget is leparancsolja. Magyar színpadon még a naturalizmus vaskosságainak is izlésebb a hagyománya.

Jó színészek küzdenek a sikerért — siralmasan kevés municióval. A sajátjától pótlásról még leginkább Gózon gondoskodik, meleg humora az előadás legtöbbitető mozzanatait táplálja. Rátkai kevesebbre boldogult a filozófusnak elgondolt, de üres mulyának megirt vén hegedűssel. Páger a *Liliom*-változathoz egy kicsit eklektikusan keresett színeket. Dayka Margit egyéniségéhez tökéletesen talál a szerepe, csak a megfelelő mondatok reménytelen hiánya bénítja játékát. Köpeczi Boócz ezen a színpadon is friss leleményű színésznek bizonyult.

Az oroszlán.

Ligeti Erzsébet vígjátéka a Belvárosi Színházban.

Színpadi «légkör»-ről beszélni bizonyára a legelcsépeltbb dolgok egyike, de alig lehet elkerülni, valahányszor az a bizonyos légkör — hiányzik. Például most, ez új író bementetéséből. Hiszen olyan ezerszer el-sütött tárgyat választott, ahol minden a megírás sugallatos voltán fordul meg. Az öregedő férfihíresség meg a csitrimód vakmerő kisleány színpadi párharca már csak nagyon

finom és nagyon újcseggű pengékkel foghatja meg a nézőket, de Ligeti Erzsébet egyelőre lomtárból szedi elő a fegyvereit, a kezelésükben pedig megindító ügyetlenséggel bizonytalankodik.

Az önmagát nyugalomra ítéelő nagy baritonista zsarnoki magányába belésodor egy kis faragatlan fruskát, az idilljük köré izetlen és képtelen kisvarosi botránykrónikát rögtönöz, közben pedig egy megfoghatatlan szerelmű második pár történetét is bonyolítgatja, olyan szerencsével, hogy nem akad nézője, aki e részben szándékain és fordulatain eligazodnék.

A cselekvény középponti magjának, az «oroszlán» és cica játékanak színpadi hagyományai olyan erősek, hogy ez a tárgy szinte önmagától elkezd kialakulni. Csakhogy ez esetben a szerző valósággal ár ellen dolgozik: lemond a «ziccer»-ről, inkább rendre azt a megoldást választja, ami egyedül elfogadhatatlan. Helyzetet helyzetre halmoz és egyikkel sem boldogul, nyakra-főre beleszalad a legszívárabb laposságokba. Pontosan olyankor, amikor alakjainak valami «jót» kellene mondani, nem jut semmi az eszükbe. Ilyenkor elmesélgetik önmagukat, egyszer egy megoldódott nadrágövhöz, másszor almarágcsáláshoz folyamodnak, esetleg pinceajtón bújkálnak ki s be, hogy valahogy célhoz jussunk, viszont ne hamarabb, mint egy egész estére szánt darab időtartama megkívánja.

Vajda Pál rendezése ezen az alapvető tétovaságon nem sokat lendített; sokat a színészek játéka sem, kik szemelláthatólag valamennyien hasztalan keresték a fogódzót tanács-talan feladataikban. Csontos nagy tehetsége itt-ott megvillant ugyan, de az élete válságos pontjára jutott férfi és művész gondosabb jellemrajza helyett egészben ő is beérte valami totyakos egykedvűséggel.

Turay Ida végkép nem foglalt állást, hogy vadmacskakölyket játszék-e vagy csengetyűs barikát; végül (ritka eset!) a báránka falta fel a vadmacskát. Boray és Sajó Lili szerelmespárja három felvonáson át töprengett a saját érzelmi összefüggésén, mely elől hol a pincébe, hol a konyhába zárkóztak el, de hiába: a szerző mégis egymásnak szánta őket. Z. Molnárnak az italos dülöngés, Szigetinek a köpködő beszéd minden igényt kielégítően sikerült.

Az abbé.

Paul Anhelme színműve a Kamara Színházban.

X. Pius pápának jóságos arca tekint le a glandieui plébános szobájának faláról. A darab egész szelleme a századeleji Franciaország világából való. Akkor is írta jogász-szerzője, olyan «bűnügyi» anyagból, amit a való élet brutalitása sodort bírósági elnöki széke elé. Egy tisztaéletű abbé rettenetes, de igazi lelkipásztori alázattal viselt kálváriajárását vitte színpadra, mely csaknem hóhérbárd alá vezetett. A gyónási titok szentségének mártíromsága felé mutat ez a misztériumdráma-anyag, melyhez azonban emberséges érzésű szerzője inkább a jogászlelkiismeret, semmint a vallási miszticizmus oldaláról közeledett. Újdonságkorában a darabnak a párisi Porte Saint Martin-színházban nagy sikere volt, Coquelin az abbé szerepében emlékezetes diadalt aratott.

Most az új vezetés alá került Kamara Színház Orbók Attilával átdolgoztatta a régi színművet s azzal nyitotta meg kapuit. Hatását most sem fogja eltéveszteni, kivált, mivel az intézet művész-igazgatója, Harsányi Rezső a főszerepben kiténő alkalmat nyert arra, hogy színészi ké-

pességeiért az új együttes élén is teljes tekintéllyel helytálljon. Szépen, nemes tartózkodással és őszinte bensőséggel oldotta is meg feladatát. Különösen a második felvonásban, a gyilkos asztalossal, majd nyomban ezután a püspökével való jelenete fogta meg a nézőteret a gyötrődő, de megkörnyékezhetetlen hűségű lélek szívbemarkoló feltárulásával. Gondos kéz irányította és szembetűnő komoly becsvágy fűti az egész előadást. Gárday markáns egyéniségű, kevés eszközzel sokat megéreztető színész, Toronyi L. Imre meleg és közvetlen férfiassága is az új társulat egyik megbízható erősségének ígérkezik. Orsolya Erzsébet eddig csak elszórtan oldhatott meg — jobbára

mindig igen figyelemreméltóan — egyes feladatokat különféle kísérleti színpadokon, most talán szervesebb fejlődésnek indulhat ezúttal is sok jóval biztató tehetsége. Szatmári Margitot először láttuk, rövid, de kényes jelenetében sok biztosság volt és dícséretes mértéktartás. Vágóné mélyen megindító szívhangjait régóta ismerjük és becsüljük. Szakáts Zoltán tavalyi vígszínházi megnyerő bemutatkozása óta többnyire operett-színpadokon kallódott; nagy bensősége, szép dikciója drámai szerepekre utalja. Sala Domokos most is annak a jeles generarajzolóknak bizonyult, akinek már Alapi társulatában is megismertük.

Rédey Tivadar.

A színházi világtalálkozó Rómában.

Az olasz tudományos akadémia, a Reale Accademia d'Italia ez év októberében rendezi a negyedik, «Volta» nevről elnevezett kongresszust. A IV. Convegno «Volta» az idén a színház időszerű kérdéseivel foglalkozik. Európa legkiválóbb színházi szakemberei, drámaírói, dramaturgjai és rendezői kaptak meghívást a kongressusra, melynek résztvevői a következő öt problémacsoporttal foglalkoznak majd:

- I. A színház és az állam viszonya,*
- II. A színház, film és rádió kölcsönös viszonya,*
- III. Színpadforma, színpadtechnika és díszlet problémái,*
- IV. A színház a népek erkölcsi életében, — végül*
- V. A színházépület és színházépítészet korszerű kérdései.*

A római színházi világtalálkozusról folyóiratunk novemberi száma részletes ismertetést közöl.